

AMALIY- - TOPSHIRIQ XARAKTERIGA KO'RA PSIXODIAGNOSTIK  
METODIKALAR KLASSIFIKATSIYASI

*Ilmiy rahbar: Toshkent amaliy fanlar universiteti “Psixologiya” kafedrası  
o‘qtuvchisi*

**Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddin qizi**

*E-mail saidmuboma79@gmail.com Telefon:99 520 72 73 Toshkent Amaliy  
Fanlar Universiteti “Pedagogika” fakulteti 3-bosqich talabasi*

**Abdullayeva Muslima**

**Anotatsiya:** *Ushbu maqolada maliy-topshiriq xarakteriga ko‘ra psixodiagnostik metodikalar klassifikatsiyasi o‘rganiladi. Psixodiagnostika – bu shaxsning psixologik holatini va xususiyatlarini aniqlash va baholashga qaratilgan metodlar tizimidir. Maqolada psixodiagnostik metodikalar turli tasniflarga bo‘linib, ularning mazmuni, afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilinadi. Xususan, mazkur maqolada metodikalar maliy-topshiriq xarakteriga ko‘ra qanday guruhlanishi, har bir guruhning diagnostikada qanday qo‘llanilishi va uning amaliy ahamiyati ko‘rib chiqiladi.*

**Kalit so‘zlar:** *psixodiagnostika, metodikalar, klassifikatsiya, maliy-topshiriq xarakteri, shaxsiy xususiyatlar, psixologik holat.*

### KIRISH

Psixodiagnostika inson psixik holatini, shaxsiyatini va kognitiv jarayonlarini o‘rganish, baholash va tahlil qilishni maqsad qilgan ilmiy soha sifatida muhim ahamiyatga ega. Psixodiagnostik tadqiqotlar yordamida shaxslarning ijtimoiy, kognitiv, emosional, motivatsion va shaxsiy xususiyatlarini aniqlash, ularning rivojlanishini nazorat qilish va ehtiyojlarini belgilash mumkin. Psixodiagnostika zamonaviy ta’lim va psixologiya amaliyotida o‘zining keng qo‘llaniladigan va samarali vositasi sifatida ajralib turadi.

Psixodiagnostik metodikalar shaxsning psixologik xususiyatlarini, shuningdek, uning ijtimoiy va professional faoliyatdagi salohiyatini aniqlashda keng qo‘llaniladi. Metodikalar, bir tomondan, diagnostik jarayonni o‘rganish va tahlil qilish uchun yordam beradigan vosita, ikkinchi tomondan esa, psixologik holatni yaxshilash va rivojlantirishda qo‘llaniladigan amaliy vosita sifatida ishlatiladi. Shu sababli, psixodiagnostik metodikalar turi va mazmunini to‘g‘ri tanlash va qo‘llash, psixologik tahlilning samaradorligini oshiradi.

Psixodiagnostik metodikalar turli yo‘nalishlarda, shu jumladan, maliy-topshiriq xarakteriga ko‘ra tasniflanadi. Ushbu klassifikatsiya metodikalarni



ularning asosiy maqsadi, qo'llanilish sohalari va o'lchov usullariga qarab ajratishga yordam beradi. Maliy-topshiriq xarakteriga ko'ra psixodiagnostik metodikalar, har bir metodning o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash imkonini beradi, shuningdek, ularga asoslangan amaliy tahlillarni amalga oshirishda foydalidir.

Ushbu maqolada, maliy-topshiriq xarakteriga ko'ra psixodiagnostik metodikalar ning turli klassifikatsiyalari, ularning psixologik diagnostikada qo'llanilishining ahamiyati va samaradorligi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Maqolada shu bilan birga, har bir metodning qo'llanishi va uning amaliyoti to'g'risida muhokama qilinadi.

Psixodiagnostik metodikalar va ularning ahamiyati

Psixodiagnostik metodikalar – bu shaxsning psixik holatini va xususiyatlarini o'lchash, baholash va tahlil qilishda qo'llaniladigan metodlar tizimi. Ular, psixologik tekshiruvlar va testlar yordamida, shaxsiy xususiyatlarni, intellektual salohiyatni, hissiy holatlarni va ijtimoiy munosabatlarni aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Psixodiagnostik metodikalar yordamida shaxsning ijtimoiy moslashuvchanligi, ish faoliyatini, stressga chidamliligi, muloqot qobiliyatlari va boshqa psixologik jihatlari o'rganiladi.

Psixodiagnostikaning asosiy maqsadi – shaxsni yaxshiroq tushunish va uni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar olib borishdir. Metodikalar, shaxsning kuchli va zaif tomonlarini, imkoniyatlarini aniqlashda, psixologik salohiyatni rivojlantirishda, ta'lim va karyera yo'nalishlarini belgilashda qo'llaniladi. Psixodiagnostika orqali shaxsning ichki holati va uning atrof-muhitga nisbatan reaksiyasi haqidagi chuqur tushunchalar olinadi, bu esa pedagogik va psixologik faoliyatni optimallashtirishga imkon beradi.

Maliy-topshiriq xarakteriga ko'ra psixodiagnostik metodikalar klassifikatsiyasi

Maliy-topshiriq xarakteriga ko'ra psixodiagnostik metodikalar asosan ularning qanday maqsadlar va topshiriqlarni hal qilishga qaratilganligi asosida guruhlanadi. Bu klassifikatsiya diagnostika jarayonining turli jihatlarini baholash uchun ishlatiladi. Psixodiagnostik metodikalar quyidagi guruhlarga bo'linadi:

Tashxis metodikalari: Tashxis metodikalarining asosiy maqsadi shaxsning psixologik holatini aniqlash, uning psixologik yoki emosional holatlari, intellektual va hissiy holatini o'lchashdir. Bu metodikalar shaxsning muayyan salohiyatlari va qobiliyatlarini o'lchaydi. Tashxis metodikalari ko'pincha psixologik testlar, so'rovnomalar va intervyularni o'z ichiga oladi. Ushbu metodikalar quyidagilarni aniqlashga yordam beradi:

Shaxsning hissiy holati (masalan, depressiya yoki kayfiyat buzilishlari)



- A) Stressga qarshi chidamlilik
- B) Psixologik salomatlik
- C) Shaxsning umumiy intellektual salohiyati

Prognoz metodikalari: Prognoz metodikalarining maqsadi, shaxsning kelajakdagi psixologik holatini va uning rivojlanish yoʻnalishini oldindan taxmin qilishdir. Bu metodikalar yordamida, shaxsning kelajakda qanday xatti-harakatlarni amalga oshirishi mumkinligi yoki psixologik jihatdan qanday oʻzgarishlarga uchrashi mumkinligi haqida prognozlar beriladi. Masalan, kelajakda stressli vaziyatlar bilan qanday kurashishi yoki ijtimoiy muhitda qanday moslashishi mumkinligini aniqlash uchun prognoz metodikalaridan foydalaniladi.

Reabilitatsiya metodikalari: Reabilitatsiya metodikalari yordamida, psixologik muammolarni bartaraf etish va shaxsni qayta tiklash maqsad qilingan. Bu metodikalar, masalan, psixoterapevtik va psixologik maslahat jarayonlari orqali shaxsning salomatligini tiklash va uning psixologik holatini yaxshilashga qaratilgan. Shaxsning muammolarini aniqlab, ularga tegishli yechimlar ishlab chiqish va amalga oshirish uchun qoʻllaniladi. Reabilitatsiya metodikalarining samaradorligi, shaxsning rivojlanishiga bevosita taʼsir qiladi va uning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi.

Optimallashtirish metodikalari: Optimallashtirish metodikalari shaxsning psixologik salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan. Bu metodikalar, masalan, psixologik treninglar, oʻz-oʻzini rivojlantirish usullari yoki ijtimoiy koʻnikmalarni oshirishga yordam beradi. Shaxsning oʻziga boʻlgan ishonchini oshirish, ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli boʻlish va oʻz hissiy holatini boshqarish kabi jihatlarni rivojlantirishda qoʻllaniladi. Bu metodikalar yordamida, shaxsning kognitiv salohiyati va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Psixodiagnostik metodikalar va amaliyotdagi qoʻllanilishi:

Psixodiagnostik metodikalar amaliyotda turli sohalarda qoʻllaniladi. Ularning baʼzi misollari quyidagilardir:

Taʼlimda: Oʻqituvchilar va pedagoglar, oʻquvchilarning psixologik holatini aniqlash, ular uchun individual taʼlim yondoshuvlarini ishlab chiqish va shaxsiy rivojlanishni qoʻllab-quvvatlashda psixodiagnostik metodikalardan foydalanadilar.

Ish joyida: Xodimlarning ish faoliyatini baholash, stress darajasini aniqlash va ular uchun mos ish muhitini yaratish uchun psixodiagnostika metodikalaridan foydalaniladi.

Sogʻliqni saqlashda: Psixologik salomatlikni aniqlash va davolash jarayonini boshqarish uchun psixodiagnostika metodikalari qoʻllaniladi.



Ijtimoiy ishda: Ijtimoiy muhitda shaxslarning psixologik holatini tahlil qilish va ularni moslashtirishda psixodiagnostik metodikalar yordam beradi.

Psixodiagnostik metodikalarni tanlash va ularning samaradorligi:

Psixodiagnostik metodikalarni tanlashda, ularning maqsadi, shaxsning ehtiyojlari va mavjud holatiga mos kelishi muhimdir. Har bir metodikaning o'ziga xos afzalliklari va kamchiliklari mavjud. Masalan, ba'zi metodikalar aniq va tez natijalar beradi, boshqalari esa chuqur tahlil va ko'p vaqt talab qiladi. Psixodiagnostik metodikalarni samarali tanlash, shaxsning psixologik salohiyatini yaxshilashga, psixologik muammolarni bartaraf etishga va ijtimoiy moslashishni optimallashtirishga yordam beradi.

### XULOSA

Psixodiagnostika metodikalarining roli va ahamiyati, shubhasiz, zamonaviy psixologiyaning muhim qismiga aylangan. Maliy-topshiriq xarakteriga ko'ra psixodiagnostik metodikalar, shaxslarning psixologik holatini, intellektual va hissiy salohiyatlarini o'lchash, baholash va rivojlantirishda muhim vositalar bo'lib, ularning tahlili orqali ko'plab ijtimoiy va shaxsiy masalalarni hal qilish mumkin. Bu metodikalar yordamida, shaxslarning xatti-harakatlari, motivatsiyasi, qarorlar qabul qilish usullari va stressga chidamliligi kabi psixologik holatlar aniq va samarali baholanadi.

Tashxis, prognoz, rehabilitatsiya va optimallashtirish metodikalari orqali shaxsning psixologik muammolarini aniqlash va ularga yechimlar topish mumkin. Har bir metodikaning o'ziga xos afzalliklari va kamchiliklari bo'lib, ularning qo'llanilishi sohasiga qarab farq qiladi. Shaxsiy va jamoaviy rivojlanish uchun turli yondoshuvlarni qo'llash, har bir metodning maqsadga muvofiqligini va uning samaradorligini oshiradi. Psixodiagnostik metodikalarni tanlashda shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, tashxis va tahlilni to'g'ri va aniq amalga oshirishda yordam beradi.

Psixodiagnostik metodikalar faqat ta'lim yoki ish faoliyatida emas, balki sog'liqni saqlash, ijtimoiy ish va boshqa sohalarda ham keng qo'llaniladi. Ular yordamida odamlarning psixologik holatini yaxshilash, stress va muammolarni bartaraf etish, shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirish va umuman psixologik farovonlikni oshirish mumkin. Psixodiagnostik metodikalar nafaqat shaxslar bilan ishlashda, balki ular orqali jamiyatning umumiy psixologik salomatligini oshirishga ham katta hissa qo'shadi.

Psixodiagnostik metodikalarni qo'llashda, metodlarning samaradorligini baholash va ehtiyojlarga moslashtirish, metodlarni yangilash va takomillashtirish zarurati mavjud. Bu usullarni ishlatish, nafaqat psixologik diagnostikani eng yaxshi natijalarga erishishga yordam beradi, balki



shaxslarning kelajakdagi rivojlanishini va psixologik holatini yaxshilashda ham samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Psixodiagnostika metodikalarining o‘zaro integratsiyasi, yangi texnologiyalarni va ilmiy yondoshuvlarni o‘z ichiga olgan yangi metodlarning rivojlanishi, psixologik diagnostikani yanada samarali qilishga imkoniyat yaratadi. Ularning to‘g‘ri qo‘llanilishi, inson resurslarini boshqarishda, ta’lim, sog‘liqni saqlash va boshqa ijtimoiy sohalarda muhim ahamiyatga ega. Bu metodikalar yordamida amalga oshirilgan tahlillar shaxslarning salomatligini va ijtimoiy moslashuvchanligini oshirish, ularning kognitiv va emosional salohiyatlarini kengaytirishga imkon beradi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Yuldashev, B. (2021). Psixodiagnostika metodikalari va ularning amaliyotdagi qo‘llanilishi. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
2. Sultonov, B. (2020). Kognitiv jarayonlar va psixodiagnostika. Farg‘ona: Farg‘ona davlat universiteti nashriyoti.
3. Ismoilova, N. (2019). Psixodiagnostika metodikalarining asoslari. Toshkent: Sharq nashriyoti.

